

Методичні поради вчителям у роботі з обдарованими дітьми

Нехай учитель поспішає до дітей, радіє кожній зустрічі з ними, тоді й діти поспішатимуть у школу і щиро радітимуть кожній зустрічі зі своїм учителем.

Ш. Амонашвілі

Для роботи з обдарованими дітьми учитель повинен:

- Бути доброзичливим і чуйним, емоційно стабільним.
- Бути професійно грамотним, захопленим своєю справою.
- Мати високий рівень інтелектуального розвитку, широке коло інтересів.
- Мати живий та активний характер, володіти почуттям гумору.
- Розбиратися в особливостях психології обдарованих дітей, відчувати їхні потреби та інтереси.
- Бути інтелектуальним, моральним і ерудованим, знавцем у всіх областях людського життя.
- Бути провідником передових педагогічних технологій, здатним до експериментальної, наукової та творчої діяльності.
- Мати творчий, можливо, нетрадиційний особистий світогляд.
- Бути цілеспрямованим і наполегливим, уміти переконувати.
- Бути готовим до виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних з навчанням обдарованих дітей.
- Виявляти гнучкість, бути готовим до перегляду свої поглядів і до постійного самовдосконалення.
- Мати схильність до самоаналізу.

Принципи педагогічної діяльності в роботі з обдарованими дітьми:

- принцип максимальної різноманітності наданих можливостей для розвитку особистості;
- підтримка інтересу, допитливості;
- принцип зростання ролі позаурочної діяльності;
- принцип індивідуалізації та диференціації навчання; оптимально орієнтований рівень складності і труднощі завдань для учнів;
- принцип створення умов для спільної роботи учнів при мінімальній участі вчителя;
- принцип свободи вибору учнями додаткових освітніх послуг, допомоги, наставництва;

- формування мотивів пізнавального інтересу з використанням особливо актуального змісту, цікавості, незвичайності;
- широке застосування пізнавальних ігор, навчальних дискусій, спорів, конкурсів ерудитів, вікторин і т.д.

Форми роботи з обдарованими дітьми:

- групові заняття з обдарованими учнями;
- робота за індивідуальними планами;
- заняття в профільних класах;
- факультативи;
- гуртки за інтересами;
- дослідницька діяльність в МАН і участь у науково-практичних конференціях;
- інтелектуальні марафони;
- участь в олімпіадах;
- творчі майстерні;
- конкурси.

Цілі і завдання роботи з обдарованими дітьми

Виявлення обдарованих дітей

Для реалізації цієї мети необхідно вирішити наступні завдання:

- знайомство педагогів з науковими даними про психологічні особливості та методичні прийоми роботи з обдарованими дітьми;
- навчання через методичну навчання, педради, самоосвіта;
- накопичення бібліотечного фонду по даному питанню;
- знайомство педагогів з прийомами цілеспрямованого педагогічного спостереження, діагностики;
- проведення різних позаурочних конкурсів, інтелектуальних ігор, олімпіад, що дозволяють учням проявити свої здібності.

Стратегія роботи з обдарованими дітьми

Успішність роботи з обдарованими дітьми багато в чому залежить від того, як організована робота з цією категорією дітей у початковій школі.

I етап - аналітичний- при виявленні обдарованих дітей враховуються їхні успіхи в якійсь діяльності: навчальної, художньої, фізичної і т.д.

Цей етап (1-4 й рік навчання) характеризується тим, що діти охоче освоюють зміст навчання під керівництвом вчителя і самостійно. На цьому етапі дуже важливо організувати урочну і позаурочну діяльність як єдиний

процес, спрямований на розвиток творчих, пізнавальних здібностей учнів, запропонувати таку кількість додаткових освітніх послуг, де кожен учень міг реалізувати свої емоційні, фізичні здібності.

Творчий потенціал дитини може отримати розвиток у різних освітніх областях, але найбільш природно, згідно самій природі діяльності - у галузі художнього розвитку. у зв'язку з цим доцільно використовувати години варіативної частини в навчанні молодших школярів на організацію творчих майстерень.

Урочна і позаурочна діяльність будується таким чином, щоб учень міг проявити свої можливості в самих різних сферах діяльності. Це важливо як джерело придбання нових знань і нового досвіду, має слугувати основою для трансформації цих знань в інші сфери діяльності у класах II і III ступеня.

II етап - діагностичний (5-9 класи)

На цьому етапі проводиться індивідуальна оцінка пізнавальних, творчих можливостей і здібностей дитини через різні види діяльності: навчальну і позакласну.

Вміст роботи з обдарованими учнями визначається в рамках кожної з навчальних дисциплін. Зміст навчального матеріалу має налаштовувати учнів на безперервне навчання, процес пізнання повинен бути для таких дітей самоцінним.

На II етапі потрібен поступовий перехід до навчання не стільки фактами, скільки ідеями і методами, що розвивають мислення, яке спонукає до самостійної роботи, орієнтує на подальше удосконалення і самоосвіту.

На цьому етапі роботи з обдарованими дітьми найбільш доцільні групові форми роботи: «мозкові штурми», рольові тренінги, науково-практичні роботи, творчі заліки, проектні завдання і т.д.

Важливим чинником, що впливає на розвиток обдарованих учнів і на виявлення прихованої обдарованості і здібності, є система позакласної виховної роботи в школі. Основою такої системи виступає «занурення в культуру», функціями системи є навчання і виховання, а організуючим початком - гра.

III етап - етап формування, поглиблення та розвитку здібностей учнів.

Старша школа є особливим освітнім простором, у рамках якого, з одного боку, завершується виконання товариством його обов'язкової функції щодо формування соціально-адаптованої особистості, а з іншого боку, реально відбувається створення умов для становлення комплексу компетенцій, які розглядаються як здатності реалізувати свої задуми в умовах багатфакторного інформаційного і комунікативного простору.

Виходячи з цього формуються нові принципи і методологія організації освітнього простору в середній школі:

- індивідуалізовані форми навчальної діяльності;

- розробка проектно-дослідницьких навичок (проектна методика)
 - самовизначення старшокласників відносно профільного напрямку власної діяльності (профільні класи);
 - чітко визначене з етичної точки зору комунікативне поле.
- Анкета для виявлення обдарованих дітей (вчителю)

Уважно прочитайте й позначте ті характеристики, які притаманні даній дитині:

- Володіє великим обсягом інформації.
- Багатий словниковий запас.
- Перенесення засвоєного на новий матеріал.
- Встановлення причинно-наслідкових зв'язків.
- Уміння робити висновки.
- Участь у розв'язуванні складних проблем.
- Уміння вловлювати складні ідеї
- Чутливість до протиріч.
- Використання альтернативних шляхів пошуку інформації.
- Аналіз ситуації.
- Уміння передбачити наслідки.
- Уміння міркувати.
- Використання ідей на практиці.
- Здатність до перетворень.
- Критичність мислення.
- Швидкість мислення.
- Багата уява.
- Гнучкість мислення.
- Здатність висловлювати оригінальні ідеї, винаходити щось нове.
- Висока допитливість.

**Анкета виявлення здібностей обдарованих дітей
(за методикою Хаана і Кафа)**

I. Виявлення інтелектуальних здібностей обдарованих дітей

- Учень швидко засвоює нові знання й легко все схоплює.
- Має почуття здорового глузду і використовує знання у практичних повсякденних ситуаціях.
- Добре міркує, не плутається в думках. Добре вловлює зв'язок між подіями, між причиною і наслідком.
- Швидко запам'ятовує прочитане або почуте, не витрачає багато часу на повторення того, що потрібно запам'ятати.
- Знає багато про такі події, які однолітки не знають і не здогадуються.
- Має великий запас слів, легко користується новими словами, вільно висловлюється.

- Любить читати ті книги, які читають діти, старші на рік чи два, та дорослі.
- Розв'язує розумові задачі, що потребують мислительних зусиль.
- Ставить дуже багато запитань.
- Випереджає однолітків у навчанні на рік чи два.
- Оригінально мислить і пропонує нестандартні, неординарні відповіді, рішення.
- Дуже спостережливий, добре сприймає інформацію, швидко реагує на все нове.

II. Виявлення художніх здібностей обдарованих дітей

- У своїх малюнках зображує різноманітні предмети, ситуації, людей.
- Серйозно ставиться до творів мистецтва, замислюється і стає дуже серйозним, коли чує нову музику, бачить красиву картину.
- Оригінальний у виборі сюжету, складає незвичайні композиції (із квітів, малюнків, марок тощо).
- Завжди готовий використати будь-який новий матеріал для виготовлення іграшок, картин, малюнків тощо.
- У вільний час багато малює, ліпить, створює композиції, що мають художнє значення (наприклад, прикраси для дому).
- Використовує малюнок або ліплення, щоб висловити свої почуття і настрій.
- Цікавиться творами мистецтва, створеними іншими людьми. Оцінює їх і намагається відтворити те, що сподобалося.
- Любить працювати із пластиліном, глиною, клеєм для того, щоб відтворювати речі у трьох вимірах.

III. Виявлення музичного таланту обдарованих дітей

- Добре відчуває ритм і мелодію, завжди вслуховується в них.
- Добре співає.
- У гру на інструменті, у пісню чи танець укладає багато енергії та почуттів.
- Любить музичні записи, прагне піти на концерт або туди, де можна послухати музику.
- Любить співати пазом з іншими, щоб виходило злагоджено й добре.
- У співі або музиці виявляє власні почуття і стан.
- Створює оригінальні мелодії.
- Добре грає на якомусь інструменті.

IV. Виявлення здібностей до занять науковою працею

- Чітко висловлює думки.
- Читає книги, наукову літературу, випереджаючи шкільну програму.
- Виявляє більші, ніж у звичайних дітей, здібності у користуванні абстрактними поняттями та у встановленні узагальнень.

- Має хорошу моторну координацію, особливо між зоровим та слуховим сприйняттям (добре фіксує те, що бачить, і чітко записує те, що чує).
- Після занять любить читати науково-популярні книги та журнали.
- Не впадає у відчай, коли його нові задуми та проекти не підтримують учителі або батьки.
- Намагається зрозуміти причини і сенс подій.
- Проводить багато часу над створенням проектів, конструюванням.
- Любить обговорювати наукові події, винаходи, часто замислюється над цим.

V. Літературна обдарованість дитини

- Може вільно побудувати розповідь, починаючи від зав'язки сюжету й закінчуючи розв'язанням конфлікту.
- Придумує щось нове й незвичайне, коли розповідає про що-небудь знайомим.
- Під час розповіді виділяє головне, найхарактерніше.
- Розповідаючи про щось, уміє дотримуватись одного сюжету, не втрачає головної думки.
- Любить писати оповідання та вірші.
- Своїх героїв у оповіданнях зображує майстерно, передає почуття, настрій, характер.
- Вибирає для своїх оповідань ті слова, які добре передають емоційні почуття.

VI. Виявлення артистичного таланту

- Легко входить у роль іншої людини, персонажа тощо.
- Цікавиться акторською грою.
- Виразно змінює тональність голосу, коли зображує героїв.
- Розуміє та вміє передати конфлікти і ситуації, може розіграти будь-яку драматичну сценку.
- Передає почуття через міміку, жести, рухи.
- Прагне викликати емоційну реакцію в інших людей, коли про щось із захватом розповідає.
- Дуже легко передає почуття, емоційні переживання.

VII. Виявлення технічних здібностей дітей

- Добре вміє майструвати, займатися різними ремеслами.
- Користується механізмами, машинами.
- У світ його уподобань входить конструювання машин, приладів, моделей.
- Може читати нескладні креслення приладів і механізмів, використовувати старі деталі для створення нових виробів, іграшок, приладів.
- Визначає причини несправності приладів.
- Любить робити креслення механізмів.

- Читає журнали та статті про створення нових машин, приладів, механізмів.

VIII. Здібності до спорту

- Енергійний, потребує якомога більше фізичних рухів, щоб бути щасливим.
- Любить брати участь у спортивних іграх і змаганнях.
- Постійно досягає успіхів у певному виді спорту.
- Бігає швидше за інших.
- Сильно розвинена координація рухів.
- Любить ходити в походи, займатися на спортивних майданчиках.
- Вільний час проводить у рухливих іграх.

Умови успішної роботи з обдарованими учнями

- Усвідомлення важливості цієї роботи кожним членом колективу і посилення у зв'язку з цим уваги до проблеми формування позитивної мотивації до навчання.
- Створення та постійне вдосконалення методичної системи роботи з обдарованими дітьми.
- Визнання колективом педагогів і керівництвом того, що реалізація системи роботи з обдарованими дітьми є одним з пріоритетних напрямків роботи НЗ.

Включення в роботу з обдарованими учнями в першу чергу вчителів, які володіють певними якостями:

- вчитель для обдарованої дитини є особистістю продуктивно реагує на виклик, вміє сприймати критику і не страждати від стресу при роботі з людьми більш здатними і знають, ніж він сам. Взаємодія вчителів з обдарованим учнем має бути направлена на оптимальний розвиток здібностей, мати характер допомоги, підтримки, бути недирективним;
- вчитель вірить у власну компетентність і можливість вирішувати виникаючі проблеми. Він готовий нести відповідальність за прийняті рішення, і одночасно впевнений у своїй людській привабливості та спроможності;
- вчитель вважає оточуючих здатними самостійно вирішувати свої проблеми, вірить у їх дружелюбність і в те, що вони мають позитивні наміри, їм притаманне почуття власної гідності, яке слід цінувати, поважати і оберігати;
- вчитель прагне до інтелектуального самовдосконалення, охоче працює над поповненням власних знань, готовий вчитися в інших, займатися самоосвітою і саморозвитком.

Поради вчителям у роботі з батьками

Робота з батьками повинна вестись в чотирьох напрямках:

- психологічний супровід сім'ї здатного дитини;
- інформаційне середовище для батьків;

- спільна практична діяльність здатної дитини та її батьків;
- підтримка і заохочення батьків на рівні школи.

Психологічний супровід сім'ї обдарованої дитини

Мета роботи психолога з батьками талановитих дітей – навчання батьків ефективній взаємодії з їхньою дитиною.

Ця робота спрямована на:

- розширення можливостей розуміння обдарованої дитини;
- поліпшення рефлексії своїх взаємин з обдарованою дитиною;
- вироблення нових навичок взаємодії з дитиною;
- встановлення і розвиток відносин співробітництва і партнерства батьків з дитиною.

В цілому робота з батьками повинна бути спрямована на те, щоб навчити їх розуміти і приймати свою дитину, бачити її такою, яка вона є, а не тільки через призму його талантів. Необхідно підготувати батьків до того, що з обдарованої дитини зросте обдарований дорослий, і пояснити їм, що в цьому немає нічого страшного, що це - чудово.

Головна мета психологічної допомоги батькам обдарованих і здібних дітей - допомогти їм зрозуміти, що їх дитина, якою би вона не була, насамперед - ДИТИНА.

Рекомендації батькам обдарованих дітей:

1. Будьте чесними. Всі діти дуже чутливі до брехні, а до обдарованих це відноситься більшою мірою.
2. Оцінюйте рівень розвитку дитини.
3. Уникайте довгих пояснень або бесід.
4. Намагайтеся вчасно вловити зміни в дитині. Вони можуть виражатися в неординарних питаннях або в поведінці і є ознакою обдарованості.
5. Поважайте в дитині індивідуальність. Не прагніть проектувати на нього власні інтереси та захоплення.
6. Розвивайте в своїх дітей наступні якості:
 - упевненість, що базується на власній свідомості самоцінності;
 - розуміння переваг і недоліків в самому собі і в оточуючих;
 - інтелектуальну допитливість і готовність до дослідницького ризику;
 - повагу до доброти, чесності, дружелюбності, співчуття, терпіння, душевної мужності;
 - звичку спиратися на власні сили і готовність нести відповідальність за свої вчинки;
 - вміння допомагати, знаходити спільну мову і радість у спілкуванні з людьми різного віку.